

INFO PACK

BUDOVÁNÍ SOCIÁLNÍ SOLIDÁRNÍ EKONOMIKY
METODICKÁ PŘÍRUČKA

INFOPACK - Budování sociální solidární ekonomiky – Metodická příručka

Česká verze metodické příručky byla vydána v roce 2021 jako součást mezinárodního projektu Budování sociální solidární ekonomiky (Building up Social Solidarity Economy), který byl financován Evropskou unií v rámci programu Erasmus+, a na jehož realizaci se podíleli:

Ekumenická akademie, www.ekumakad.cz

Stowarzyszenie Kooperatywa Spożywcza "Dobrze", www.dobrze.waw.pl

Utopia, www.utopia.sk

Katholische Sozialakademie Österreichs, www.ksoe.at

RIPESS Europe, www.ripess.eu

AUTORKY A AUTOŘI: **Markus Blümel, Wojtek Mejor, Jason Nardi, Maroš Prčina, Eva Riečanská, Karolína Silná, Dražen Šimleša, Peter Vittek**

Původní anglickou verzi pod názvem **INFO PACK - Building up Social Solidarity Economy** vydal RIPESS Europe v roce 2021.

PŘEKLAD: **Vendula Švecová**

GRAFICKÝ DESIGN A SAZBA: **Wojtek Mejor, české vydání Pavel Pražák**

ILUSTRACE: **Marie Viersou**

VYDAVATEL: Ekumenická akademie, z. s., Sokolovská 129/50, Praha 8, 186 00, Česká republika, www.ekumakad.cz

Vydáno v roce 2021.

ISBN 978-80-87661-53-6

Všechny fotografie a obrázky v této publikaci jsou vlastnictvím výše uvedených stran, není-li uvedeno jinak. Tato publikace vychází pod licencí Creative Commons: Creative Commons 3.0 neuvěřte komerčně – uveďte původ – zachovejte licenci.

Projekt byl realizován za finanční podpory programu Erasmus+ Evropské unie. Podpora Evropské komise poskytnutá vydání této publikace neodráží stanovisko Komise vůči jejímu obsahu. Obsah dokumentu odráží výhradně názory autorů a auterek a Komise není za zde uvedené informace zodpovědná.

OBSAH

Úvod k infopacku2
Začínáme4
Návrh scénáře5
Příklad dobré praxe9
Metody.	10
Shrnutí a možnosti dalšího pokračování	16
Vytváření komunity	18
Návrh scénáře	19
Příklady dobré praxe	22
Metody.	23
Shrnutí a možnosti dalšího pokračování	25
Družstva	26
Návrh scénáře	27
Příklady dobré praxe	31
Metody.	33
Shrnutí a možnosti dalšího pokračování	35
Potravinová suverenita	36
Návrh scénáře	37
Příklady dobré praxe	40
Metody.	41
Shrnutí a možnosti dalšího pokračování	45
Tipy a triky	46
Příprava	46
Během workshopu	47
Zpětná vazba	49

Jelikož usilujeme o genderovou rovnost, rozhodli jsme tuto publikaci napsat genderově citlivým jazykem. Význam má nejen obsah sdělení, ale i jeho forma. Jsme přesvědčeny*, že jazyk pouze nepopisuje realitu, ale způsob jakým ho používáme, ji sám pomáhá utvářet. Kreativní používání jazyka může pomoci zabránit tomu, aby byla jakákoli osoba snižována, ignorována či upozadována.

ÚVOD K INFOPACKU

Milí čtenáři a čtenářky, budoucí lektorující seminářů SSE,

vítejte u našeho infopacku; publikaci obsahující know-how založené na zkušenostech získaných během projektu Erasmus+ „BUSSE“ (Building up Social Solidarity Economy). Hlavním cílem projektu BUSSE je propagace a šíření znalostí o sociální solidární ekonomice (SSE) ve střední a východní Evropě, konkrétně v Polsku, na Slovensku, v České republice a Rakousku, s podporou evropské sítě RIPESS EU.

V rámci projektu jsme vytvořili vzdělávací program zahrnující čtyři oblasti souvisejících se SSE. Tento program jsme otestovali na seminářích uspořádaných v Polsku, na Slovensku a v České republice.

Zahrnuje následující oblasti / moduly:

- 1. Začínáme**
- 2. Vytváření komunity**
- 3. Družstva**
- 4. Potravinová suverenita**

První dvě oblasti, tedy Začínáme a Vytváření komunity, mají horizontální charakter a lze je aplikovat v jakékoliv oblasti SSE. SSE projekt, iniciativu nebo podnik můžete založit v oblasti potravin, energie, kultury... záleží jen na vás. V této části se dozvíte, jak založit SSE iniciativu nebo jak upravit projekt tak, aby naplňoval hodnoty SSE, což je klíčová a nejnáročnější část ekosystému SSE. Řídit SSE organizaci nebo subjekt není snadný úkol, obzvláště v zemích, které postrádají dlouhou a silnou tradici SSE. Proto v této a také v dalších kapitolách najdete spoustu užitečných a praktických informací a vzdělávacích materiálů. V semináři o vytváření komunity se se zúčastněnými bavíme o tom, že skutečná sociální solidární ekonomika nemůže existovat bez komunity, bez lidí, v jejichž činech se projevuje reciprocita, vzájemná pomoc a solidarita. Zde, stejně jako v předchozí kapitole, můžeme uvedené know-how použít v jakékoliv oblasti, například v oblasti potravin a agroekologie, v rámci sousedských aktivit nebo při zapojení do komunity online aktivistů a aktivistek.

Další dvě kapitoly infopacku se zaměřují na pozadí a prozkoumávají obsah a vhodné vzdělávací metody se zaměřením na témata družstev a potravinové suverenity. Družstva mají dlouhou tradici podpory systému sociální solidární ekonomiky a po dlouhou dobu fungují jako důležitý praktický příklad humánnějších, spravedlivějších a čestnějších vztahů ve světě práce. Družstva působí v oblasti zaměstnanosti a dnes také v širších oblastech, jako jsou finance, bydlení, spotřebitelská uskupení atd., a potravinová suverenita je součástí většího hnutí za šíření solidarity, spravedlnosti a udržitelnosti ve výrobě, distribuci a spotřebě potravin.

Podívejte se také na doprovodnou publikaci vytvořenou v rámci projektu BUSSE – vzdělávací brožuru „Budování sociální solidární ekonomiky“ (najdete ji na adrese www.socioeco.org/busse), ve které se obsahem těchto čtyř hlavních témat zabýváme podrobněji. Tento infopack klade důraz na metodiku vedení seminářů v těchto oblastech. Obsahuje několik užitečných rad a tipů, jak seminář uspořádat, jak vysvětlit konkrétní oblast nebo téma pomocí her, a dále zajímavé workshopy, praktické nápady a tipy pro návštěvy podniků. Témata spojená s SSE se nejlépe předávají prostřednictvím aktivního učení a praktických zkušeností. Pokoušeli jsme se vybrat příklady dobrých praxí, které nejlépe ilustrují hodnoty a principy SSE v oblasti střední a východní Evropy, abychom budoucím čtenářům a čtenářkám, lektorujícím a lidem z praxe nabídli skutečnou a blízkou inspiraci.

V rámci projektu BUSSE jsme chtěli posílit znalosti a dovednosti v oblasti SSE v regionu střední a východní Evropy a podpořit jednotlivce a organizace, které mají zájem o to vytvořit, zahájit a realizovat transformační aktivity a politiky založené na hodnotách a principech sociální solidární ekonomiky. Doufáme, že vám infopack na této cestě pomůže, a přejeme vám příjemné čtení a úspěšné a radostné zkušenosti se sociální solidární ekonomikou.

ZAČÍNÁME

Sociální solidární ekonomika je o „skutečné utopii“. To znamená, že zahrnuje již existující ekonomické alternativy. Následující obsah se zaměřuje jednak na osoby a organizace, které chtějí založit SSE iniciativu nebo podnik, tak i na ty, kteří je chtějí transformovat do solidárnější a demokratičtější podoby.

Vzhledem k tomu, že sociální solidární ekonomika je o praktické realizaci, doporučujeme začlenit do seminářů příklady „dobré praxe“ a zajímavých případových studií. Během pilotních seminářů jsme se ujistili v tom, že každý seminář by měl být veden participativně a nikoliv direktivně. Vezměte v úvahu konkrétní

potřeby vašich účastníků a účastnic a využijte také jejich zkušenosti a odborné znalosti.

Zvažte možnosti exkurzí a pozvěte odborníky a odbornice z oblasti sociální solidární ekonomiky. Nechte na zúčastněných, aby zjistili*y, co fungovalo dobře a co naopak nefungovalo v začátcích reálných SSE projektů a podniků (včetně těch, které neuspěly). Využijte metody, jako je „SSE canvas“. Při vedení semináře se nezapomeňte věnovat tomu, co sociální solidární ekonomika představuje, zejména demokratickému řízení, solidárním vztahům uvnitř SSE iniciativy či podniku, i vztahům s jejich okolím a přínosu pro sociálně-ekologickou transformaci společnosti.

NÁVRH SCÉNÁŘE

1. DEN

Příprava místnosti – registrace – příjezd (30–60 min.)

Ujistěte se, že máte dostatek času na přípravu místnosti před tím, než dorazí první účastníci a účastnice (nástenky, projektor, ...).

Uvítání – představení programu (15 min.)

Na začátku všechny přivítejte, krátce se představte (jako lektorující) a představte program. Doporučujeme představit program před tím, než se účastníci*ice začnou navzájem seznamovat. Uveďte také informace o organizačních záležitostech (sociální zařízení, pravidla, ...)

Seznámení (do 30 min.)

Vzhledem k tomu, že seminář má být participativní, je důležité, aby se účastníci a účastnice vzájemně poznali*y. Jak na to, si můžete přečíst v části „Metody“ a „Tipy a triky pro facilitující“ obsažené v této kapitole. Ze zkušenosti víme, že představování projektů a lidí může být zdlouhavé. Abyste na této části nestrávili příliš hodně času, udržujte představování krátké, obzvláště ve větších skupinách. Můžete také spojit představovací kolečko s obsahem týkajícím se sociální solidární ekonomiky.

Jak seminář zahájit?

Zapojte účastníky a účastnice! Využijte metodu, která funguje jako „otvírák“ daného tématu a která zúčastněným umožní vyjádřit proč chtějí založit SSE iniciativu či podnik.

Více se dozvíte níže v části „Tipy a triky pro facilitující“.

Teoretický úvod (20–30 min.)

Přestože mnoho zúčastněných může mít zájem především o praktické aspekty zakládání a řízení SSE podniků, je užitečné sociální solidární ekonomiku alespoň krátce představit. Pomůže jim to pochopit hlavní rozdíly mezi sociální solidární ekonomikou a ekonomikou zaměřenou na zisk nebo dalšími sektory ekonomiky (například tzv. třetím sektorem). Krátký teoretický úvod pomůže účastníkům*icím pochopit rozdíl mezi SSE podniky a mainstreamovými kapitalistickými podniky.

Úvod do historie (30 min.)

Jako součást úvodu do historie můžete použít krátké video, například „Příběh Rochdalských pionýrů“ (The Story of the Rochdale Pioneers). Doporučujeme si předem ověřit, jestli bude skupina potřebovat titulky, zda by se více hodilo použít příklad z místní historie, nebo zda by byl zajímavější obecnější historický úvod. Myšlenkou historického přístupu je upozornit zúčastněné na dlouhou a významnou tradici SSE – ať už v určité zemi nebo regionu, nebo na celém světě.

Dimenze SSE (45–60 min.)

Abyste se do tématu ponořili hlouběji, můžete připravit krátkou prezentaci o dimenzích nebo různých principech SSE. Účastnice a účastníky vyzvěte, aby diskutovaly*í, jak lze principy SSE uplatňovat v každodenním životě.

Oblasti a typy SSE (45–60 min.)

Chcete-li ilustrovat různé typy SSE a oblasti, ve kterých se uplatňují, můžete pustit video týkající se příkladu dobré praxe. Poté by měli*ý dostat slovo účastníci*ice – mohou uvést, jaké SSE iniciativy a podniky znají, a diskutovat, proč je lze považovat za součást sociální solidární ekonomiky. Při plánování aktivity zvažte, zda začnete od konkrétních příkladů směrem k abstraktním aspektům, nebo naopak.

Proces budování SSE iniciativy (60 min.)

Nyní se přesouváte k praktické části – budování SSE iniciativy. Místo toho, abyste hned ze začátku uváděli veškeré pokyny, může být užitečné vyzvat zúčastněné k tomu, aby si sami představili, jak mohou začátky SSE iniciativy vypadat. Pozvěte účastnice a účastníky k tomu, aby se zamyslely*í nad otázkou: Nad čím bychom se měly*í zamyslet před tím, než zahájíme projekt sociální solidární ekonomiky?

Návštěva podniku – příprava (30–60 min.)

Pokud máte možnost realizovat návštěvu podniku, využijte ji! SSE se tak stane něčím hmatatelným. Ujasněte si, co se chcete během návštěvy dozvědět, pečlivě vyberte navštívený projekt a vyhraďte si čas na přípravu návštěvy společně se skupinou účastníků a účastnic (co se chtějí dozvědět, na co se ptát, apod.).

2. DEN

Návštěva podniku (2 hodiny na návštěvu, dále čas na přepravu a čas na zpětnou vazbu 30–60 min.)

Předem si dobře připravte program návštěvy (kdo bude mluvit a/nebo prezentovat, kdo provede účastnice*iky po podniku, kolik času bude na otázky a diskusi, atd.). Budete se po návratu na místo konání semináře dále věnovat tomu, co jste se dozvěděli během návštěvy?

Během našeho projektu jsme realizovali návštěvu družstva v České republice. Byl to úžasný zážitek! Během návštěvy proběhla dlouhá a upřímná diskuse s jedním z členů družstva. Účastnice*ici tuto možnost velmi ocenily*í.

Právní záležitosti (60–120 min.)

Jedním z důležitých aspektů při zakládání SSE iniciativy či podniku jsou otázky spojené s právními záležitostmi. Toto téma můžete ošetřit prostřednictvím prezentace o právních formách SSE podniků v souladu se specifickými zákony v dané zemi. Pro účastnice*iky jsou právní aspekty obvykle velmi důležité. Zajímavým tématem mohou být také informace o daňových předpisech spojených s různými typy právních forem. S ohledem na to, že tato témata obvykle vyžadují důkladné odborné znalosti a/nebo zkušenosti, zvažte, zda nepřizvat odborníci*ika.

Případové studie (90–120 min.)

Důrazně doporučujeme během semináře pracovat s případovými studiemi. Během pilotního testování jsme s touto metodou měli vynikající zkušenosti. Bližší informace, jak na to, naleznete níže (-> metody).

Abyste neztratili pozornost účastníkú*ic, doporučujeme nezařazovat příliš mnoho teoretických vstupů za sebou (úvod do historie, dimenze SSE, oblasti a typy SSE). Na základě potřeb skupiny můžete vybrat, která z těchto témat jsou nejrelevantnější, a ostatním věnovat jen omezený prostor.

tip

Použijte metodu „SSE canvas“. Při plánování SSE iniciativy (ať už reálné, nebo smyšlené) můžete pracovat ve skupinách s metodou „SSE canvas“. Diskutujte například o následujících otázkách: Jaká je vaše hodnotová nabídka? V čem jste jedineční? Jaká je vaše struktura nákladů?

Další informace naleznete níže v části „Tipy a triky pro facilitující“.

3. DEN

Vlastní projekty účastnic*fků (90–120 min.)

Většina zúčastněných se do semináře zapojí pravděpodobně z toho důvodu, že mají nápady na vlastní projekty. Vyhradte tedy dostatečný prostor k práci na nich. Ať už se jedná o nápad na družstvo nebo místní iniciativu, účastnice*íci ocení možnost tyto nápady a projekty během semináře rozvíjet.

Během pilotního testování jsme zaznamenali, že účastnice a účastníci ocenili možnost představit své nápady ostatním, pracovat na příkladech vlastních iniciativ a získat zpětnou vazbu od zbytku skupiny a od odborníků a odbornic.

Financování (60–90 min.)

K tématu financování vznikající SSE organizace můžete přistoupit tak, že se zeptáte účastnic*íci. Můžete je vyzvat k tomu, aby si představili*y již existující SSE iniciativu, například potravinové družstvo, které chce přejít z režimu služeb „pouze pro členskou základnu“ k obchodu otevřenému pro veřejnost, a aby se zamysleli*y nad různými možnostmi financování.

Komunikace / rozhodování / měkké dovednosti (60–120 min.)

Tato témata jsou velmi časově náročná, obzvláště pokud je chcete s účastnic*íci zažít v praxi a poté se o těchto zkušenostech bavit. Můžete to ošetřit tak, že se tématy budete z důvodu časového omezení zabývat pouze povrchově. Můžete představit obecné myšlenky a principy, poté uvést příklady určité dobré praxe a diskutovat je s účastnic*íci a účastnicemi. Upozorněte, že v rámci třídního semináře není možné zabývat se těmito záležitostmi do hloubky, a navrhněte možnost uspořádat zvláštní jedno- až dvoudenní seminář na jedno z těchto témat. Přečtěte si také část „Vytváření komunity“ níže.

Pilotní seminář v Polsku ukázal, že ačkoliv byly ve skupině představeny a diskutovány pouze víceméně obecné myšlenky a principy, účastníci a účastnice ze semináře odcházeli s mnoha dovednostmi potřebnými k založení družstva nebo SSE iniciativy. Cítili se také velmi motivováni k založení své iniciativy, a to včetně jedné osoby, která na seminář přišla jen s velmi nejasným nápadem na projekt.

Perspektivy sociální solidární ekonomiky (45–60 min.)

S tématem perspektiv SSE můžete pracovat tak, že s využitím flipchartu krátce představíte oblasti a typy SSE a možné perspektivy sociální solidární ekonomiky. Poté může následovat diskuse v malých skupinkách k těmto tématům:

- Co by se mělo stát, aby se principy sociální solidární ekonomiky využívaly častěji?
- Jaká existují omezení a výzvy?
- Kdo by měl být spojencem při prosazování SSE a změny obecného rámce?

V prezentaci můžete uvést rovněž informace o organizacích a sítích (národních i mezinárodních) propagujících SSE.

Závěrečné kolečko se zpětnou vazbou (20–30 min.)

Celý modul by měl být zakončen závěrečným kolečkem se zpětnou vazbou. Postup je uveden v obecné části „Tipů a triků“.

PŘÍKLAD DOBRÉ PRAXE

NÁVŠTĚVA SOCIÁLNÍHO DRUŽSTVA – BISTRO STŘECHA

Sociální aspekt:

Družstvo zaměstnává osoby po výkonu trestu a lidi se zkušeností s bezdomovectvím. Za práci dostávají důstojnou mzdu, což je pro družstvo prioritou. Družstevníci*ice bistro podporují vlastní dobrovolnou prací (dostávají poloviční plat, než by měli). Bistro nabízí zákazníkům a zákaznicím možnost předplatit jídlo nebo nealkoholický nápoj lidem v nepříznivé socioekonomické situaci (např. lidem bez domova), kteří mohou do Střechy přijít.

Demokratický aspekt:

Bistro Střecha je družstvo. Možnost připojit se do družstva je pro zaměstnance a zaměstnankyně nastavena poměrně nízkoprahově. Lidé z cílové skupiny jsou podporováni v tom, aby se stali členy družstva, ačkoliv nikdo tak zatím neučinil. Rozhodnutí důležitá pro každodenní práci jsou přijímána v rámci pracovních skupin.

Foto: bistrostrecha.cz

Environmentální aspekt:

100% veganská nabídka.

Další příklady dobré praxe najdete také v doprovodné brožuře „Budování sociální solidární ekonomiky“ na adrese www.socioeco.org/busse.

METODY

Během semináře byly použity následující metody:

BRAINSTORMING

Tato metoda podporuje tvůrčí procesy. Budete ohromeni tím, s kolika dobrými nápady a odpověďmi účastníci*ice přijdou, když jim bude „dovoleno“ vyjádřit jakoukoliv myšlenku a nikdo nebude nápady už v začátcích osekávat. Ve skupině objevíte tolik zkušeností a tvořivosti! Každá sebeorganizovaná skupina (která hledá způsoby, jak být co nejvíce nehierarchická a jak reflektovat existující hierarchické struktury) se spoléhá na své členy a členky a jejich rozmanité schopnosti.

OTÁZKY A ODPOVĚDI

Když nebudete hned od začátku předkládat odpovědi či řešení a budete se místo toho ptát a vyzývat zúčastněné k samostatnému hledání odpovědí, budou se tak aktivněji účastnit vzdělávacího procesu. Kromě toho, že zaujmou aktivní roli v daném procesu, je také pravděpodobnější, že si účastníci*ice budou lépe pamatovat to, na co sami*y přijdou, než to, co je jim prezentováno. Totéž platí pro SSE iniciativy a podniky. V takových iniciativách nebudou existovat šéfky či šéfové, kteří by měli „správné“ odpovědi. Členové*ky musí rozvíjet své schopnosti pro hledání vlastních odpovědí a řešení.

DISKUSE

Diskuse jsou dalším způsobem, jak zapojit zúčastněné do procesu. Nejde o to zúčastněným předkládat informace „shora“ z pozice odborníků, které musí přijmout. Účastníci a účastnice

jsou zváni k tomu, aby zpochybňovali to, co se dozví, aby sdíleli své zkušenosti a své odborné znalosti, a aby vyjadřovali odlišné názory. To napomáhá k tvorbě prostředí, ve kterém mohou účastníci*ice aktivně porozumět tomu, co SSE představuje, být zvědaví na názory druhých, učit se naslouchat ostatním, vzájemně si porozumět a pravděpodobně i rozvíjet společné poznatky a úhly pohledu.

PRÁCE VE SKUPINĚ

Sdílení a diskuse ve velkých skupinách jsou často únavné a ne příliš kreativní. Pomáhá rozdělit zúčastněné do menších skupin, aby mohli pracovat efektivněji. Pokud jde o výstupy ze skupinové práce, není nezbytné opakovat v plénu vše, stačí představit hlavní výstupy. Každá (menší) skupina tak bude mít více času a může se zaměřit na 1–2 otázky. V plénu by to bylo příliš časově náročné a vyčerpávající. Práce ve dvojicích nebo menších skupinách je dobrou zkušeností pro SSE, neboť v SSE podniku či iniciativě je to podobné: někdy je užitečnější rozdělit členy do menších (pracovních) skupin.

VSTUPY (PÍSEMNÉ NEBO ÚSTNÍ):

praktické informace, obecné myšlenky, koncepty, principy, konkrétní znalosti, jako jsou právní předpisy.

I v participativním prostředí účastníci a účastnice ocení vnější vstupy, ať už v písemné nebo ústní formě (nebo kombinaci obojího). Protože účastníci*ice budou mít značný zájem dozvědět se něco nového, ujasněte si, jakým způsobem to udělat a kolik obsahu prezentovat. Někdy platí, že „méně je více“, a je lepší aktivně „strávit“ obsah společně ve skupině, než hrnout na zúčastněné příliš mnoho informací. Můžete také odkazovat na „další zdroje“ a poskytovat užitečné tipy místo toho, abyste se snažili sdílet zúčastněným „všechno“. Pro nastavení demokratického rozhodování v SSE podnicích a iniciativách je důležité vyhnout se hierarchiím mezi „odborníky“ a „běžnými členy“. Vyžaduje to čas a práci na tom, aby měl každý*á možnost sdílet co nejvíce znalostí a porozumět tomu, co se děje. Vstupy jsou tedy nabízeny takovým způsobem, aby bylo zajištěno, že nikdo nezůstane pozadu.

NÁVŠTĚVY PODNIKŮ:

Návštěvy (exkurze) tvoří jednu z „nejpraktičtějších“ metod, které účastníkům*icím umožní učit se velmi živým způsobem. Zahrnují nejen možnost vidět „skutečná místa“ se „skutečnými lidmi“, ale také příležitost setkat se s lidmi stojícími za SSE projekty a podniky, kteří činí tyto „skutečné utopie“ hmatatelnými. Je to často právě jejich „autenticita“, která silně zapůsobí na účastníky a účastnice, a jejich duch, hodnoty a odhodlání činí jejich projekty nezapomenutelnými. Návštěvy SSE podniků mohou být velmi motivující a mohou vytvořit dlouhotrvající vzpomínky, které pak mohou sloužit jako důležitý zdroj při zakládání a řízení SSE podniku či iniciativy.

PŘÍPADOVÉ STUDIE:

Případové studie se týkají konkrétních projektů. Vypráví příběhy o praktických SSE projektech a podnicích, informují o organizacích a různých relevantních aspektech jednotlivých SSE iniciativ či podniků: o solidárním aspektu projektu, fungování demokracie v každodenním životě, způsobu rozhodování, právní a organizační formě subjektu, kdo má ze služeb prospěch, ... Případové studie jsou tedy v počátečních fázích SSE iniciativy nebo podniku velmi užitečné.

ROZPRACOVÁNÍ NÁPADŮ, KONCEPTŮ APOD. ÚČASTNÍKŮ A ÚČASTNIC

Tato metoda je ve vztahu k aktivnímu zapojení do procesu učení se o SSE velmi důležitá. Zúčastněným nabízí možnost rozpracovat své vlastní nápady, koncepty, projekty apod., čímž vytváří laboratoř nebo „peer-to-peer“ inkubátor, kde lze (dále) rozvíjet nové nápady a koncepty s pomocí ostatních ve skupině, kde mohou účastníci*ice získat zpětnou vazbu a také nové nápady, které jim mohou pomoci posunout své projekty dále.

FACILITACE

I seminář o SSE, který je participativní a nikoliv frontální, bude vyžadovat facilitaci. V tomto případě mají facilitující roli lektoři a lektorky, kteří sledují čas a zajišťují hladký průběh a to, aby všichni účastníci*ice měli*ly stejnou možnost sdílet a ptát se. Účastníci*ice ocení dostatek času na diskusi a zároveň to, že facilitující pečují o dodržení stanoveného programu. Metoda

facilitace tvoří ústřední prvek demokraticky vedených schůzí, které jsou jádrem sociální solidární ekonomiky.

KOLEČKA SE ZPĚTNOU VAZBOU

Jeden z důležitých prvků zapojení v SSE je schopnost dávat a přijímat zpětnou vazbu od ostatních. Z toho důvodu má procvičování zpětné vazby velký význam a mělo by být zařazeno od začátku semináře po celou dobu vzdělávacího procesu. Vždy si vyhradte na zpětnou vazbu dostatečný čas. V doprovodné brožuře najdete tipy a triky týkající se dávání a přijímání zpětné vazby pro vaše účastníci*ice.

SEZNÁMENÍ: BINGO!

- Pro seznámení účastníků a účastnic můžete použít hru „Bingo!“. Nachystejte dotazník – sadu otázek (napište je na flipchart). Účastníci*ici se ptají sebe navzájem na předepsané otázky. Čím více kladných odpovědí získají, tím lépe (i když to samozřejmě není hlavním cílem hry :-). Otázky se mohou týkat zkušeností s alternativními ekonomikami, altruismem, družstevnictvím, například: Zúčastnili jste se někdy „swap“ akce (výměna oblečení, věcí, apod.)? Pomohli jste nedávno někomu, aniž byste očekávali pomoc na oplátku? Byli jste někdy členy družstva? Atd.
- Hlavním cílem hry je, aby si účastníci a účastnice povídali a vzájemně se představili, zatímco získávají odpovědi na dané otázky. Mělo by být zřejmé, že důležitější, než vyhrát hru, je prostřednictvím diskuse se navzájem poznat. Vyplňování dotazníku jim pomůže mluvit s více lidmi. V ideálním případě se tak každá*ý alespoň krátce představí všem ostatním zúčastněným.
- Otázky by měly být dostatečně jasné. Proto použijte jednoduché otázky. Jelikož se může stát, že se někteří dlouho zapovídají nad jednou otázkou, je velmi důležité aktivitu facilitovat.

ANALÝZA PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ – JAK TO DĚLAT SPRÁVNĚ

Mezi důležité přínosy případových studií patří:

- případové studie jsou praktické, nejen teoretické
- umožňují účastníkům*icím zkoumat aspekty SSE, jako je demokratická organizace nebo společné rozhodování
- účastníci*ici mohou sdílet zkušenosti s ostatními: co jim fungovalo a co ne
- případové studie jsou skvělé v tom, že účastníci*ici se aktivně učí namísto pasivního přijímání informací

V závislosti na velikosti skupiny byste se měli rozhodnout, kolik případových studií použijete. Lektorující by měli případové studie dobře připravit a měli by zvolit studie pokrývající různé oblasti (např. gastronomie, textilní výroba, výroba palivového dříví, potravinová družstva, sdílení automobilů, pražení kávy, bydlení, atd.). Některé nebo všechny případové studie mohou mít formu družstva. Je užitečné zvolit lokální příklady, ale pokud ve vaší lokalitě nenaleznete dobré příklady, můžete vybrat i příklady z jiných míst. Kromě projektů, které uspěly, může být zajímavé podívat se i na neúspěšné příklady.

Vyzvěte účastníky a účastnice, aby vytvořili skupinky (po 3–4 lidech) a analyzovali jednotlivé případové studie. Je vhodné mít připravené pro každou skupinu jednu až dvě případové studie (podle časových možností). Účastníci*ice hledají odpovědi na následující otázky:

- Jak se v těchto případových studiích projevují hlavní principy sociální solidární ekonomiky (ekonomické, environmentální, demokratické a sociální)?
- Jaké jsou silné stránky uvedených projektů? Jak by mohly být využity k dalšímu zlepšení projektu?
- Jaká jsou slabá místa a jak je lze odstranit nebo se jim vyhnout, aby nedošlo k ohrožení stability SSE iniciativy?

Po práci ve skupinách by měla následovat prezentace – shrnutí analýzy každé skupinky a společná diskuse.

Můžete doplnit další otázky, například:

- Jaký měl podnik dopady na klienty/komunitu/sousedství?
- Co považujete za hlavní úspěch(y) této případové studie?
- Jaká jsou specifika dané cílové skupiny (pokud se projekt zaměřuje na určitou cílovou skupinu)?

Další informace naleznete také v naší brožuře!

“SSE CANVAS”

Při plánování SSE iniciativy (reálné nebo smyšlené) můžete pracovat ve skupinách s metodou „SSE canvas“, která se inspirovává metodou „business canvas“. Každá skupina (3–5 osob) má za úkol prodiskutovat všechny otázky. Je užitečné probrat hlouběji alespoň jednu nebo dvě otázky, které skupinu zajímají nejvíce.

Na realizaci metody potřebujete

- 10–15 minut na vysvětlení metody a vytvoření skupin
- 60 minut (minimálně) na práci ve skupinách
- 10–15 minut na prezentaci výstupů (každé skupiny) v plénu
- 10–15 minut na zodpovězení otázek a diskusi

Hodnotová nabídka	Praktičnost	Jedinečnost	Váš způsob provedení
<p>Demokracie & participace Jaká bude vaše demokratická struktura? Jak budou vypadat vaše rozhodovací procesy? Jak zajistíte participaci?</p>	<p>Hlavní činnosti Jakými hlavními činnostmi naplňujete vaše hodnoty?</p>	<p>Čím se od ostatních odlišuje to, co představujete a jak děláte věci?</p>	<p>Jak oslovíte své uživatele/klienty? Kdo jsou vaši klíčoví partneři?</p>
<p>Sociálně-ekologická transformace Jaký problém je třeba vyřešit? Jak vaše aktivity přispívají k sociálně-ekologické změně společnosti a ekonomiky? Kdo z toho bude mít prospěch? Jakým způsobem?</p>	<p>Hlavní zdroje Co potřebujete k tomu, aby to fungovalo?</p>	<p>Co by vás mohlo porazit? (vnitřní hrozby, tržní nebo vnější rizika)</p>	
<p>Solidarita Co je to solidarita v kontextu vašich vnitřních vztahů? V kontextu vnějších vztahů? (SSE, další zúčastněné strany, globální jih, atd.)</p>	<p>Finanční hodnota a výnosy Kdo přispívá finančně? Proč přispívají? Jakým způsobem platí?</p>		<p>Struktura nákladů Jaké jsou vaše hlavní náklady? (fixní, variabilní)</p>
<p>Hodnota pro uživatele Kdo službu využívá? Jaký problém uživatelů řeší? Proč by si uživatelé vybrali váš SSE podnik?</p>			

SSE canvas (inspirován metodou „Superhero canvas“)

TIPY A TRIKY PRO FACILITUJÍCÍ

Zamyslete se nad alternativními způsoby zahájení semináře!

Při seznamování účastníků a účastnic použijte aktivitu, která je zapojí, která bude fungovat jako „otvírák“ tématu a umožní zúčastněným vyjádřit, proč je dané téma zajímavé a proč by chtěli založit SSE iniciativu.

Můžete například začít v malých skupinkách. Účastníci*ice se představí, sdílejí, proč je zajímavé sociální solidární ekonomika či alternativní ekonomiky a proč by se do ní chtěli zapojit. Co by chtěli dělat jinak? Proč? Mají na mysli konkrétní nápady nebo projekty? Nechte je tyto informace napsat na flipchart. Poté v plénu stručně představí hlavní výstupy (aniž by opakovali každý detail).

Můžete také začít více „otevřenými“ nebo úvodními otázkami, jako jsou: Co pro mě osobně sociální solidární ekonomika znamená? O čem je sociálně-ekologická transformace? ...

Můžete použít také biografický přístup. Zeptejte se účastníků*ic, jaký je jejich osobní příběh a vztah k SSE (případně jejich skupiny).

SHRNUTÍ A MOŽNOSTI DALŠÍHO POKRAČOVÁNÍ

Pokuste se předem co nejlépe zjistit potřeby svých (potenciálních) účastníků*ic. Pomůže vám to při tvorbě vašeho scénáře a stanovování konkrétního programu. Existuje mnoho způsobů, jak uspořádat seminář pro začátečníky*ice. Z těchto možností si budete muset vybrat a rozhodnout se: jaký obsah zvolit, jaké metody použít, jaký druh skupinové práce a jaké případové studie připravit. Pravděpodobně už máte s lektorováním zkušenosti, takže to pro vás není nic nového. Pokud ne, neváhejte promluvit si se zkušenými lektory*kami, ať už z oblasti SSE nebo z jiných oblastí – mohou vám poradit a dát zpětnou vazbu na váš konkrétní scénář. Zeptejte se také lidí, kteří už SSE iniciativu nebo podnik založili, jestli jsou ochotni vám poskytnout zpětnou vazbu jakožto odbornice a odborníci v oblasti zakládání SSE iniciativ.

Postavte praktické příklady a lidi do jádra programu. Nechte zúčastněné pracovat ve skupinách a nechte je pracovat na vlastních projektech. V částech věnujících se teoretickým aspektům SSE

je stejně důležité vytvořit prostředí podporující aktivní participaci, jako v případě praktických záležitostí.

Tento třídní seminář je zaměřen hlavně na začátečníky*ice (lidi s konkrétním nápadem na SSE projekt, nebo i ty, kdo mají jen nejasnou představu), kteří chtějí založit SSE iniciativu nebo podnik.

Tento scénář nebo učební plán by měl být chápán jako návrh. Kvůli nedostatku času nebo jiným omezením se může stát, že vaši potenciální účastníci a účastnice upřednostní dvoudenní seminář. V takovém případě můžete část obsahu vypustit (pravděpodobně z prvního dne, neboť druhý a třetí den jsou zaměřeny více prakticky). Seminář můžete zahájit ráno, ale také pozdě odpoledne / večer.

V každém případě přemýšlejte nad tím, jak proces udělat co nejvíce živý a participativní, aby se nejednalo o přednášku v univerzitním stylu nebo frontální výuku, kde účastníci*ice převážně poslouchají odborníky či odbornice a vyučující. Zkuste si vzpomenout na semináře, kterých jste se zúčastnili nebo které jste již facilitovali: Co se vám na nich líbilo? Co fungovalo dobře? Co bylo inspirativní? Co vám pomohlo získat nové poznatky a nové nápady?

Projděte si doprovodnou brožuru „Budování sociální solidární ekonomiky“. Obsahuje nejen informace pro účastníky a účastnice, ale také obsah, metody, schémata, případy, tipy a triky pro lektory*ky a facilitátory*ky.

VYTVÁŘENÍ KOMUNITY

Budování komunity zahrnuje postupy, díky kterým se formují komunity v rámci určité regionální oblasti nebo kolem společného cíle (společného dobra). Tím může být družstvo nebo jiná iniciativa, jejíž členové a členky usilují o rozvoj alternativního ekonomického modelu založeného na potřebách lidí. Proces vytváření komunity kolem takové iniciativy může být spontánní a nezáměrný, avšak pokud začínáte úplně od nuly nebo chcete svůj projekt dále rozvíjet a rozšiřovat, budete muset vyvinout určité úsilí k tomu, abyste pro svůj projekt získali nové příznivce nebo abyste zapojili dosavadní členy tak, aby se cítili jako součást komunity a jako společní vlastníci projektu.

Jako lektorky a lektori máme k dispozici řadu dovedností a nástrojů, které podporují proces vytváření, rozvoje a posilování komunity. Níže je uveden soubor nástrojů, které vám pomohou zapojit, poznat a začlenit nové lidi a podpořit iniciativu, kterou budujete nebo rozvíjíte.

NÁVRH SCÉNÁŘE

Níže uvádíme návrh scénáře zaměřeného na téma vytváření komunity. Scénář byl pilotně lektorován a upraven na základě zpětné vazby od účastníků a odborníků. Cílem tohoto konkrétního souboru metod je posílit aktivisty a komunitní organizátory a poskytnout jim nástroje k prozkoumání tématů budování komunit na různých úrovních: od mezilidské komunikace a dovedností po strategické plánování a oslovování širší komunity. Záměrem tohoto scénáře není plně vyčerpat témata v něm obsažená, ale nabídnout inspiraci a ukázat širší témata, která vstupují do hry při budování komunity.

1. DEN

Registrace, přivítání a seznámení (60 min.)

Dopřejte lidem čas a prostor, aby se navzájem seznámili a cítili se spolu dobře. Základem jakékoli plodné spolupráce, i během workshopů, je důvěra.

Očekávání (30 min.)

Je důležité vědět, co lidé od workshopů očekávají, abyste mohli upravit scénář tak, aby lépe vyhovoval jejich potřebám, a soustředit se na věci, které je zajímají. Na konci workshopu se k očekáváním můžete vrátit a zkontrolovat, zda byla naplněna.

Pauza (15 min.)

Nezapomeňte na přestávky! Workshopy bývají intenzivní. Udělejte vše pro to, aby lidé měli energii a soustředili se.

Motivace vs. zdroje (60 min.)

Tato metoda je prvním pokusem o shromáždění informací o případových studiích (projektech). Účastníkům*icím pomůže posoudit, co je pohání vpřed a na čem mohou stavět.

Představení a volba projektů (45 min.)

Účastníci a účastnice představí své projekty a rozhodnou se, na jakých projektech budou během workshopů pracovat. Mohou rozvíjet své vlastní nápady nebo se připojit k někomu jinému. Práce na reálných projektech zvyšuje angažovanost zúčastněných a zmocňuje je.

Úvod do tématu sociální solidární ekonomiky a jak s ní souvisí vytváření komunity (30 min.)

Uvedení tématu workshopu do širšího kontextu může být inspirativní a může pomoci osvětlit širší souvislosti mimo náš vlastní případ.

2. DEN

Úvodní kolečko (30 min.)

Začněte den vždy vřelým přivítáním a zjištěním, jak jsou na tom účastníci a účastnice s energií a motivací. V tuto chvíli se můžete zeptat, co se jim předchozí den líbilo a s čím měli potíže.

Školení týmové komunikace (150 min.)

Toto téma je natolik široké a bohaté, že by snadno vydalo na celoroční kurz. Tento blok poskytuje pouze letmý pohled na některé z nejdůležitějších konceptů, jako je zpětná vazba a moderování.

Oběd (90 min.)

Předem se ujistěte, že víte o veškerých omezeních účastníků*ic, pokud jde o stravu. Zajistěte, aby jídlo bylo výživné a chutné. Dobré jídlo = spokojení účastníci a účastnice! :)

Místní vztahy – mapování aktérů a moci (120 min.)

Tato metoda účastníkům*icím pomůže nahlédnout mimo své vlastní skupiny a posoudit, kde mohou hledat potenciální spojence a cílové skupiny.

Zapojení komunity (120 min.)

V této části budou mít účastníci*ice příležitost podívat se blíže na svou komunitu a zhodnotit různé úrovně zapojení a odpovídající způsoby komunikace a postupy.

Návštěva místního projektu / večerní program

Tento program nabízí příležitost poznat historii místa konání semináře a jeho okolí a vyzkoušet si aktivity budování komunity v praxi.

3. DEN

Ranní kolečko (15 min.)

Pokud máte méně času, udělejte ranní kolečko krátké a požádejte zúčastněné, aby řekli pouze pár vět.

Jak sdělovat své poslání ven a dovnitř (60 min.)

Cílem této části je zajistit, aby byly hodnoty a cíle vaší organizace dobře definovány a sdělovány jak směrem dovnitř do vaší iniciativy, tak i vnějšmu okolí.

Evaluační kolečko (30 min.)

Vymezte si čas na zpětnou vazbu od účastníků a účastnic a využijte ji jako příležitost k učení a vylepšení vašich workshopů.

Závěrečné kolečko a další kroky (30 min.)

Ukončete workshop tím, že každý*á napíše další kroky, které podniknou ve svých vlastních iniciativách.

Networking a práce na zahradě (dobrovolné)

Tato aktivita představuje další příležitost pro účastníky a účastnice vytvořit vazby pro budoucí spolupráci a vyzkoušet si budování komunity v praxi.

PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE

MÍSTO KONÁNÍ JAKO PŘÍPADOVÁ STUDIE

Pokuste se založit seminář na vám blízkých projektech, a to jak s ohledem na jeho obsah, tak i na místo jeho konání. Díky tomu budete mít velké množství materiálu, se kterým můžete pracovat a bavit se o něm. Práce s reálnými a hmatatelnými příklady z okolí je inspirující a nabízí hodně témat k řešení.

Do programu můžete zařadit prohlídku okolního sousedství nebo aktivity potřebné v místě konání semináře. Rovněž setkání s místními aktivisty a aktivistkami může výrazně obohatit váš workshop a zprostředkovat zajímavé zážitky.

V rámci tohoto projektu jsme jako místo konání workshopu zvolili část demokraticky řízené čtvrti v centru Varšavy. Součástí programu byla i prohlídka čtvrti vedená jedním z aktivistů a v závěru workshopu se skupina účastníků*ic rozhodla vypomoci v místní komunitní zahradě, která je součástí areálu. Více si o čtvrti Jazdów můžete přečíst zde: www.jazdow.pl/en

VZDĚLÁVACÍ MATERIÁLY

Nejllepším praktickým zdrojem pro tento seminář budou zkušenosti a know-how odvozené od reálně existujících iniciativ. Účastníci a účastnice budou mít velký zájem poznat vnitřní fungování a pravidla reálných organizací a budou klást spoustu praktických otázek. Konkrétní a praktické zkušenosti s demokratickým řízením, budováním komunity a týmovou komunikací budou rovněž nezbytné k tomu, aby tento workshop byl zajímavý, poutavý a užitečný. V rámci projektu BUSSE jsme tento modul založili na příkladu potravinového družstva Dobrze z Varšavy. Více o družstvu Dobrze si můžete přečíst na stránce: www.dobrze.waw.pl/english

PROJEKTY ÚČASTNÍKŮ*IC

Základní myšlenkou je požádat účastníky a účastnice, aby si připravili vlastní návrhy projektů, na kterých budou pracovat a na kterých si vyzkouší alespoň některé z následujících

cvičení. V ideálním případě to povede k intenzivnímu zapojení zúčastněných v různých fázích semináře, cvičení se tak stanou vysoce relevantními a ovlivní činnosti zúčastněných i mimo tyto workshopy.

METODY

MOTIVACE VS. ZDROJE – STROM ZAPOJENÍ

Tato metoda zúčastněným pomůže uvědomit si vlastní motivaci pro založení SSE iniciativy a také posoudit zdroje, které mají k dispozici.

Jedná se o individuální práci – účastnice a účastníci si přečtou instrukce a nakreslí svůj vlastní strom (případně můžete připravit pro každou*ého prázdnou šablonu a rozdat je společně s těmito instrukcemi). <https://docs.google.com/document/d/1mYX8TbjpP9XrWDI1QI6vZFPeEnSEexwtL41LVHZEZdc/edit>

Je dobré, když mohou účastnice*ici začít tuto aktivitu společně a dokončit ji doma.

ŠKOLENÍ TÝMOVÉ KOMUNIKACE

Dovednosti v oblastech skupinové práce, komunikace, facilitace a dalších skupinových úkolů jsou pro rozvoj jakýchkoliv činností vedených komunitou a demokratických iniciativ zásadní. Pro SSE iniciativy, které jsou založeny na zapojení místních komunit a transformačních procesech, jsou tyto dovednosti obzvláště důležité. Nabídněte zúčastněným úvod do základů následujících dovedností a schopností:

- Moderování schůzí
- Metody facilitace a rozhodování
- Zpětná vazba

Uvedené téma je příliš rozsáhlé na to, abychom ho dokázali pokrýt v rámci této publikace, další informace naleznete v naší brožuře „Budování sociální solidární ekonomiky“ na adrese www.socioeco.org/busse a také v dalších online zdrojích, jako například seedsforchange.org.uk.

MÍSTNÍ VZTAHY – MAPOVÁNÍ AKTÉRŮ A MOCI

Jak navázat dlouhodobé vztahy s úřady a místní komunitou. Využití techniky mapování aktérů a moci k identifikaci místních aktérů, kteří by mohli vaši SSE iniciativu podpořit, a vypracování způsobů a cest, jak je oslovit a ovlivnit. Po vysvětlení metody si ji účastnice*ici vyzkouší aplikovat na své vlastní projekty. Lektorský tým kontroluje, jestli účastnice*ici metodu používají správně.

Projděte si webové stránky www.thechangeagency.org, kde najdete podrobné vysvětlení nástroje pro mapování aktérů a moci a jeho použití, nebo se podívejte na stránku beautifulrising.org/tool/power-mapping, kde najdete další verzi tohoto nástroje. Podívejte se i na video vysvětlující danou metodu: <https://www.youtube.com/watch?v=jSS367drdQ0>.

ZAPOJENÍ KOMUNITY – STUPNĚ ZAPOJENÍ

Udržování fungování a komunikace v rámci komunity vyžaduje aktivní zapojení na různých úrovních a vytvoření strategií k začlenění stávajících a potenciálních členů*ek. Jak vyplývá ze zkušeností potravinového družstva Dobrze a dalších organizací, je hlavním problémem, kterému čelíme, otázka zapojení členů a členek: nízká angažovanost stávající členské základny, hledání různých způsobů zapojení, tvorba komunikačních strategií pro různé úrovně zapojení či začlenění a posílení místní komunity. Zvažte různé komunikační strategie a kanály (Facebook, email, newsletter, tištěná média, YouTube, Instagram, blog, atd.).

Příklad použití této metody v kontextu kampaní najdete na adrese www.thechangeagency.org/circles-of-commitment. Můžete si také přečíst text, který vznik této metody inspiroval: www.jrmyprtr.com/wp-content/uploads/2014/01/purpose-driven-campaigning.pdf.

JAK SDĚLOVAT SVÉ POSLÁNÍ VEN A DOVNITŘ – DNA VAŠÍ ORGANIZACE

DNA vaší organizace. Jak vypracovat misi a jednotné poslání (tzv. message) vaší SSE iniciativy. Jak ji komunikovat dovnitř iniciativy i směrem k okolní komunitě za účelem posílení porozumění základním hodnotám a misi iniciativy a jak ji začlenit do každodenních postupů.

Popis: Lidé mohou pracovat ve dvojicích nebo ve skupinách. Odpovídají postupně na jednoduché otázky, které tvoří DNA organizace:

- Jaký problém chcete řešit?
- Jaké je vaše řešení (máte už představu o řešení)?
- Jaké hodnoty chcete komunikovat?
- Odráží se tyto hodnoty ve vaší činnosti?
- Jaká je role vaší iniciativy v řešení tohoto problému?
- Jaká je vaše osobní role?
- Jaké jsou vaše konkrétní, měřitelné cíle?

SHRNUTÍ A MOŽNOSTI DALŠÍHO POKRAČOVÁNÍ

Výše uvedené příklady, tipy a metody jsou pouze úvodem do široké oblasti budování komunity. Některé z nich jsou vhodnější pro strategické plánování toho, koho chcete oslovit a jakým způsobem, zatímco jiné se týkají dovedností pro úzkou spolupráci v týmu.

Chybí zde množství aktivit, které můžete uspořádat s cílem přivést lidi dohromady a společně trávit čas, poznávat se, sdílet dovednosti a zájmy apod. Rozhodli jsme se neuvádět zde konkrétní příklady, neboť se může jednat o širokou škálu aktivit: pikniky, workshopy, zahradničení, vaření, hudba, čtení a psaní poezie, výměna receptů, zřízení společné opravy kol – představivosti se meze nekladou.

Tyto aktivity nemusí nutně přímo souviset s původním záměrem iniciativy. Tím, že budete povzbuzovat lidi k tomu, aby se setkali, seznamovali a trávili čas společně, budete efektivně vytvářet komunitu. Lidé, kteří se navzájem znají a sdíleli určité aktivity a zájmy, budou s větší pravděpodobností vytvářet něco společně a podporovat společnou iniciativu.

DRUŽSTVA

Družstevní hnutí má dlouhou a významnou tradici a tvoří nejsilnější část sociální solidární ekonomiky. Družstva jsou nejčastější formou skutečně existujících organizací v oblasti demokratických ekonomik a najdeme je po celém světě. Zásadním aspektem družstev je proces demokratického rozhodování a demokratické vlastnictví. V ideálním případě má každý člen družstva jeden hlas a každý je zapojen do veškerých důležitých rozhodnutí.

Lektorující mohou přispět k posílení SSE a družstevního hnutí, jež je její klíčovou součástí, tím, že pomohou potenciálním členům a členkám plně pochopit jejich hodnoty a zásady a realizovat je v jejich vlastních ekonomických aktivitách. Po absolvování semináře by účastnice a účastníci měli vědět, co je to družstvo, jaké jsou nejdůležitější družstevní hodnoty a principy, jak funguje demokratické rozhodování a co můžeme očekávat od družstev jakožto součástí SSE. Nejdůležitější otázkou je, jak se družstva starají nejen o svou členskou základnu, ale také o komunity, do kterých patří, družstevní hnutí jako takové, společnost jako celek, budoucí generace, životní prostředí a přírodu.

NÁVRH SCÉNÁŘE

Níže najdete příklad třídenního semináře pro lidi, kteří mají zájem zapojit se do družstevního hnutí. Scénář byl několikrát testován a konzultován s odborníky a odbornicemi a byla do něj zapracována získaná zpětná vazba. Plná verze může a měla by být přizpůsobena potřebám konkrétní skupiny, se kterou lektorský tým pracuje, a také okolnostem, za kterých seminář probíhá. Obsah semináře je možné rozdělit a zkrátit. Je-li to možné, doporučujeme konzultovat délku a obsah semináře se zúčastněnými pro každou jednotlivou realizaci semináře. Nejdělsí a úplná verze modulu obsahuje následující části:

1. DEN

ČÁST 1 ÚVOD (30 min.)

- krátké představení celého projektu a všech jeho modulů
- seznámení: krátké úvodní představení účastnic*íků

V úvodu by účastnice a účastníci měli dostat základní informace o semináři – podrobný program a doplňkové vzdělávací materiály. V druhé části se účastnice*íci seznámí mezi sebou navzájem a také s lektorujícími, sdílí svou motivaci k účasti na semináři, svá očekávání a své zkušenosti s tématy semináře.

Existuje řada způsobů, jak mohou lektorující přistoupit k úvodnímu seznamování a „prolomení ledů“, některé z nich jsou zmíněny i v tomto infopacku. Inspirací pro vás může být například hra Bingo! (viz kapitola „Začínáme“).

tip

Abyste navodili dobrou atmosféru a pomohli zúčastněným otevřít se v průběhu seznamování, je dobré, když lektorující začnou vlastním představením a poté dají slovo skupině. Je však důležité zajistit, aby úvodní kolečko bylo stručné a informativní (k věci). Z našich zkušeností může tato úvodní aktivita vyžadovat, aby lektorující hlídali čas a zajistili, že čas, který účastnice*íci stráví představováním, je přiměřený a rovnoměrně rozdělený mezi všechny ve skupině.

tip

Je-li to možné, pokuste se poznat účastnice*ky ještě před začátkem semináře. Můžete je například požádat, aby při registraci na seminář vyplnily*í krátký dotazník, díky kterému budete moci lépe posoudit úroveň jejich znalostí v dané oblasti, jejich praktických zkušeností, důvody jejich zájmu o seminář a jejich očekávání. Tyto informace vám pomohou upravit obsah semináře tak, aby odpovídal potřebám účastnic*íků a aby byl seminář zajímavý a poutavý.

tip

Pro představení historie družstevního hnutí můžete zvolit krátký film (např. The History of the Rochdale Pioneers), který doplníte informacemi o historii družstev ve vaší zemi. Pokud budete promítat film, zjistěte, zda budou zapotřebí titulky.

tip

Pokud není možné zorganizovat návštěvu podniku, můžete místo toho promítnout krátký film nebo i několik krátkých filmů nebo zúčastněné vyzvěte ke sdílení zkušeností s vlastními projekty (takovou aktivitu ale musíte předem dobře připravit).

ČÁST 2 SSE A DRUŽSTEVNICTVÍ – TROCHA TEORIE A HISTORIE (90 min. včetně přestávek)

- úvod do SSE
- co je to družstvo
- historie družstevního hnutí
- jaká je role družstev a družstevního hnutí v rámci SSE

V této části obdrží účastnice*ici základní informace o hlavních pojmech a tématech semináře. V případě tohoto modulu se jedná o koncept SSE, koncept družstva a jejich propojení. Tato část vyžaduje určité ponoření se do teorie a historie SSE a družstevního hnutí, je proto důležité, aby účastnice a účastníci chápali, jak tato teoretická část zapadá do logiky semináře, a také zajistit společné porozumění základním pojmům (které mohou pro různé lidi mít různé významy v souvislosti s úrovní jejich zkušeností, vzděláním a všeobecným kontaktem s danými tématy). Po krátké prezentaci následuje diskuse, která poskytuje prostor pro dotazy zúčastněných a další vyjasňování základních pojmů a případných nedorozumění. Aby byla tato teoretická část více participativní, ujistěte se, že je vyhrazen dostatečný čas na otázky a diskusi. Část týkající se historie družstevního hnutí poskytuje zúčastněným stručný přehled významné tradice a dlouhé historie družstev v dané zemi a její vazby v širším regionálním a celosvětovém kontextu. Naše zkušenost je taková, že lidé mnohdy neznají historické pozadí tohoto hnutí. Je to tedy příležitost ukázat jim vazby mezi přítomností a minulostí, což jim také umožní dále se zamýšlet nad budoucností družstevního hnutí.

ČÁST 3 NÁVŠTĚVA PODNIKU (120 min. a čas na přepravu)

- návštěva vybraného příkladu dobré praxe

Cílem návštěvy je ukázat zúčastněným fungování konkrétního družstva a nabídnout jim možnost bavit se s jeho členy*kami či zaměstnanci*kyněmi. Vyhradte si dostatečný čas na přípravu programu návštěvy, např. kdo bude družstvo představovat, jak budou zodpovězeny otázky účastníků a účastnic apod.

Zážitky získané během návštěvy bývají velmi silné a dlouhotrvající a umožňují nahlédnout na to, jak tento koncept funguje v praxi.

2. DEN

PŘISTÁNÍ (15–30 min.)

- prostor zeptat se zúčastněných, co se jim na předchozím dni líbilo, co podle nich chybělo, zodpovědět doplňující otázky a uzavřít jakákoliv nedořešená témata z prvního dne, a dále představit program druhého dne

ČÁST 4 EKONOMICKÁ DEMOKRACIE (60 min.)

- historie a základy konceptu a různé přístupy

Toto je nejvíce abstraktní a teoretická část semináře. Jejím cílem je vysvětlit tradici demokratického rozhodování a myšlení v oblasti ekonomiky. Pochopení tradice a různých demokratických přístupů k ekonomice zvýší pravděpodobnost, že účastníci*ice plně pochopí rozdíl mezi kapitalistickou autoritativní ekonomikou a SSE a dokážou se tak vyhnout autoritativním přístupům, které nejsou transformativní, ale pouze reprodukují nedostatky kapitalistické ekonomiky.

ČÁST 5 DEMOKRATICKÉ ROZHODOVÁNÍ (120 min. včetně přestávek)

- úvodní prezentace – cíle a metody demokratického rozhodování
- praktický workshop

Demokratické rozhodování je pro fungování demokraticky strukturovaného pracoviště zcela zásadní. Úvodní prezentace shrnuje různé způsoby demokratického rozhodování. V následné diskusi se zabývejte dotazy a nevyjasněnými záležitostmi. Během praktického workshopu si účastníci a účastnice vyzkouší některé z metod v praxi a naučí se naslouchat ostatním a komunikovat s nimi jako se sobě rovnými. Můžete zvolit příklad skutečného družstva nebo může být příklad vytvořen na začátku workshopu samotnými zúčastněnými. Účastníci a účastnice semináře budou hrát roli člena, zaměstnance nebo vedoucího družstva.

ČÁST 6 ORGANIZOVÁNÍM K DOSAŽENÍ SPOLUPRÁCE (75 min. včetně přestávek)

- úvod do komunitního organizování (prezentace)
- praktický workshop – rozhovory „1 na 1“

Podpora komunity je v mnoha případech základem družstev a dalších SSE iniciativ. Účastníci a účastnice budou mít příležitost

tip

Po úvodní teoretické prezentaci a krátké přestávce vyhradte dostatek času na otázky a diskusi.

tip

Demokratické rozhodování může být poměrně zdlouhavé a časově náročné, ujistěte se tedy, že je na aktivitu vyhrazen dostatek času a že je úměrný úvodní teoretické prezentaci. Je rovněž důležité do programu zařazovat krátké přestávky, aby se lidé mohli osvěžit. Cílem je umožnit jim vyzkoušet si tento proces nebo alespoň jim jej krátce přiblížit, není účelem je úplně vyčerpat.

Rozhovor 1 na 1 je metoda vyžadující dobrou schopnost naslouchat, jakož i dovednost klást správné otázky. Důrazně doporučujeme, aby se lektorský tým s metodou před seminářem dostatečně dobře seznámil. Možností je také přizvat k vedení aktivity osobu, která již má s touto metodou dostatečné zkušenosti.

naučit se, jak budovat vztahy s lidmi uvnitř družstva a mimo něj, a jak používat různé techniky k vytváření a udržování komunity.

Praktický workshop se zaměřuje na budování vztahů s lidmi a pěstování dovednosti individuálního rozhovoru s lidmi s cílem získat jejich podporu pro naši věc (družstvo) nebo získat nové členy družstva. Skupina se rozdělí do dvojic a lidé ve dvojicích se střídají ve vedení rozhovoru tak, aby si každý vyzkoušel jak aktivnější roli zakladatele družstva, tak i roli potenciálního člena nebo podporovatele.

3. DEN

PŘISTÁNÍ (15–30 min.)

- podobně jako druhý den, i zde je prostor zeptat se zúčastněných, co se jim na předchozím dni líbilo, co podle nich chybělo, zodpovědět doplňující otázky a uzavřít jakákoliv nedořešená témata z druhého dne, a dále představit program třetího dne

ČÁST 7 ZALOŽENÍ DRUŽSTVA (240 min. včetně přestávek)

- jak založit družstvo ve vaší zemi
- praktický workshop – zakládáme družstvo

Účastníci a účastnice se seznámí s nezbytnými kroky k založení družstva a dozví se, co budou potřebovat a se kterými institucemi budou muset komunikovat. Seznámí se s možnou strukturou družstva a jeho fungováním, dozví se o různých pozicích v rámci družstva, o tom, jak plánovat výrobu či poskytování služby, nebo také kde najít zdroje a pomoc v začátcích. Informace z prezentace využijí v následném praktickém workshopu, během kterého simulují jednotlivé kroky vedoucí k založení družstva. Jako příklad mohou použít již existující družstvo nebo mohou vytvořit vlastní příklad na základě svých pracovních zkušeností, dovedností a potřeb.

ČÁST 8 EVALUACE (30 min.)

- zpětná vazba od účastníků*ic

Lektorský tým získá zpětnou vazbu na seminář, jeho jednotlivé části a svůj výkon. Tyto informace budou sloužit jako základ pro zlepšení semináře a jeho předání lektorujícími. Zpětnou vazbu můžeme od účastníků*ic získat různými způsoby, například prostřednictvím otevřené diskuse nebo pomocí dotazníku. Pokud

chtějí lektorující získat nějaké konkrétní informace, měla by být diskuse strukturovaná a facilitovaná s předem připravenými otázkami.

PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE

Při výběru příkladů dobré praxe, které budete na semináři prezentovat a analyzovat, mějte na paměti následující:

DRŽTE SE HODNOT

Výběr správného příkladu je klíčový. Příklad by měl v první řadě naplňovat družstevní hodnoty a principy, jakož i cíle a hodnoty SSE. V praxi existuje mnoho družstev, která nefungují ve shodě s ideálním pojetím SSE iniciativ. Lektorující by si měli být vědomi nedostatků a problémů některých družstev a měli by volit raději ta, která se více blíží ideálnímu modelu.

SKUTEČNÝ PROJEKT JE NEJLEPŠÍ

Je lepší (zajímavější a více inspirující), když družstvo a jeho fungování představí někdo z jeho členů*ek. V ideálním případě uspořádejte seminář přímo v prostorách družstva nebo v jeho blízkosti. Pokud v rámci semináře zajišťujete různé služby, například catering, zvolte jako dodavatele družstvo. Pokud není k dispozici žádné družstvo, oslovte jinou SSE organizaci nebo podnik. Pokud v okolí místa konání semináře nenaleznete vhodné příklady podniků, můžete pozvat hosty ze vzdálenějších družstev, aby promluvili o svých zkušenostech, nebo můžete promítnout krátký film obsahující příklady dobré praxe.

VIKTORINA LOCA – PŘÍKLAD DOBRÉ PRAXE LOKÁLNÍHO DRUŽSTVA

VIKTORINA LOCA je družstvo sídlící v Příboře, malém městě na severní Moravě v České republice. Jeho cílem je podporovat potravinovou suverenitu na lokální úrovni prostřednictvím zkracování dodavatelských řetězců mezi lokálními výrobci potravin a spotřebiteli. Slovy členů družstva: „Usilujeme o vytváření vhodných podmínek pro zpracování a distribuci lokálních potravin. V součas-

nosti provozujeme bezobalový obchod a cateringové služby.“
<https://viktorinaloca.cz/>

Viktorina loca

Další příklady dobré praxe najdete také v doprovodné brožuře „Budování sociální solidární ekonomiky“, kterou najdete na adrese www.socioeco.org/busse.

PROJEKTY ÚČASTNIC*ÍKŮ

V průběhu semináře může řada účastnic*íků hledat odpovědi na problémy, se kterými se setkávají ve svém každodenním životě. Během testování se obvykle nejživější diskuse vedly o tom, jak mohou družstva a další SSE organizace přispět k řešení konkrétních reálných problémů a jak mohou zlepšit životy lidí a jejich komunit. Lektorující k tomu mohou přistoupit ze dvou úhlů: buď mohou zvolit již existující příklad vybraný na základě potřeb účastnic*íků, nebo mohou pracovat s vlastními projekty účastnic*íků a s problémy, které se snaží řešit. V takovém případě bude užitečné požádat účastnice a účastníky, aby se nad svými nápady a obavami předem zamysleli.

METODY

V rámci semináře se používají následující metody:

- prezentace a diskuse
- návštěva podniku
- krátké filmy
- praktický workshop
- rozhovory 1 na 1

PREZENTACE

Prezentace jsou používány jako nejlepší metoda pro poskytnutí základních informací účastnicím*íkům. Pokud lektorský tým pracuje se skupinou lidí bez předchozích zkušeností s daným tématem, jsou základním krokem pro další vzdělávání. Prezentace by měly být co nejkratší (v ideálním případě ne delší než 20 minut) a velmi informativní, tj. k věci. Po prezentacích vždy následuje diskuse k objasnění hlavních bodů a zodpovězení otázek, a dále přestávka. Pro některé lidi může být formát prezentací nudný, můžete je tedy kombinovat s workshopy nebo hrami, abyste neztratili pozornost zúčastněných.

NÁVŠTĚVY PODNIKŮ

– viz další části tohoto infopacku, např. část Začínáme

KRÁTKÉ FILMY

Pokud se seminář koná v místě, kde nejsou žádné příklady dobré praxe z oblasti družstev nebo jiných SSE iniciativ, a v případě, že nemáte možnost přizvat lidi z praxe, můžete zvolit krátké filmy jako dobrou náhradní metodu pro ilustraci fungování družstva. Filmy by měly být 5 až 10 minut dlouhé a po nich by měla následovat diskuse s cílem vyjasnit otázky účastnic*íků. Je rovněž důležité upravit výběr filmů podle zájmů účastnic*íků nebo podle problémů, které se snaží řešit. Lektorující mohou filmy využít i v případě, že je naplánována návštěva podniku, aby účastnicím*íkům ukázali rozmanitost družstevního hnutí a různé typy družstev nebo oborů, ve kterých fungují.

PRAKTICKÝ WORKSHOP

Účastnice a účastníci si mohou sami vyzkoušet, co je zapotřebí k založení a/nebo provozování družstva či SSE podniku, a mohou „ochutnat“ proces vymýšlení a plánování praktických kroků k založení družstva. Během testování se tato metoda setkala s pozitivní odezvou a mnoho zúčastněných pocítilo chuť ihned založit vlastní družstvo. Příklad využitý během praktického workshopu můžete připravit společně s účastnicemi*íky na základě jejich dovedností, potřeb či problémů, nebo můžete vybrat některý z reálných projektů. Během workshopu mohou být použity i jiné metody, například hry, kde účastnice*íci hrají role podle skutečných pracovních pozic v družstvu.

TRÉNINK ROZHOVORŮ 1 NA 1

Prostřednictvím této metody se účastnice*íci naučí, jak lépe poznat své spojence, podporovatele a členy, a to nikoliv „hádáním“ jejich postojů, ale jejich aktivním oslovením a zapojením do dialogu. Je to také příležitost dozvědět se o zkušenostech, sítích a dovednostech lidí, což dále umožní zahájit konverzaci o tom, jaká role by jim mohla v rámci organizace nejlépe vyhovovat. Rozhovor 1 na 1 je předem naplánované setkání dvou lidí, v rámci kterého navazují osobní „veřejný“ vztah. Je to strategické setkání, které se zaměřuje na problémy a otázky, kterými se lidé zabývají (patří mezi jejich zájmy), a pomocí kterého zjišťujeme nápady, motivace a vize ostatních a hledáme body, ve kterých se protínají s našimi. Jedná se o účelnou polostrukturovanou konverzaci či dialog, při které komunitní organizátor dbá na to, aby hlavní slovo měl člověk, se kterým rozhovor vede, aby tak získal přehled o jeho hodnotách a prioritách. Tato metoda je široce využívána v rámci komunitního organizování v různých tématech a oblastech života.

SHRnutí A MOŽNOSTI DALŠÍHO POKRAČOVÁNÍ

Prvním krokem je zmapovat potřeby zúčastněné skupiny. Lektorující by se měli pokusit získat o skupině informace před zahájením semináře, aby mohli seminář adekvátně připravit. Jednotlivé semináře se mohou lišit – mohou být kratší nebo delší, zaměřené více na teorii nebo praxi, upraveny pro úplné začátečníky nebo pokročilejší účastnice*íky či pro lidi z praxe, kteří chtějí zlepšit své dovednosti.

Je důležité metody vhodně kombinovat. Lektorující mají umět předávat informace, jednosměrný tok informací však může být pro zúčastněné nudný, ačkoliv tyto informace mohou být zásadní pro porozumění SSE a družstevnictví, tomu, proč jsou důležité a jak se liší od běžných kapitalistických podniků. Metody, které nezapojují zúčastněné, jako například prezentace, by měly být kombinovány s hrami, praktickými workshopy nebo diskusemi.

Žádný seminář nemůže nikdy plně pokrýt dané téma včetně všech nuancí a záludností. Je proto důležité poskytnout zúčastněným další zdroje ke čtení, materiály, odkazy a kontakty. V ideálním případě bude možné zúčastněné zapojit do nějaké kooperativní aktivity nebo jim poradit, kde a jakým způsobem se mohou k hnutí připojit.

POTRAVINOVÁ SUVERENITA

Potravinová suverenita sdílí základní hodnoty sociální solidární ekonomiky. Rovněž je možné nahlížet na potravinovou suverenitu jako na projev SSE. Různé podniky založené na hodnotách potravinové suverenity (jako jsou potravinová družstva, komunitou podporované zemědělství apod.) lze vnímat jako praktické provedení SSE. To je důvod, proč se tato kapitola zaměřuje právě na potravinovou suverenitu.

Možná se teď ptáte: Co přesně potravinová suverenita znamená?

Je to odpověď na několikero krizí, kterým svět v posledních desetiletích čelil a čelí. Neúcta k přírodnímu prostředí v pozadí naší civilizace nám přinesla zhoršení ekosystémových funkcí a destabilizaci globálního klimatu. Zároveň s tím, společenská krize způsobuje prohlubování propasti mezi bohatými a chudými do nepředstavitelných rozměrů. Mocenské a genderové nerovnosti, rasové a kulturní předsudky, konflikty a vzestup populistických a autoritářských politických diskurzů... všechny tyto okolnosti komplikují možnost naplňování základní potřeby, potravy, pro všechny lidi. Dosažení cíle potravinové bezpečnosti (zajištění dostatečného příjmu kalorií pro všechny lidi) samo o sobě tento problém nevyřeší. Je nezbytné prosazovat zásady potravinové suverenity:

- získat zpět kontrolu nad prostředky výroby potravin a přerozdělit je demokratickým a autonomnějším způsobem,
- dodržovat práva všech lidí bez výjimek a oceňovat všechny poskytovatele potravin,
- respektovat přírodu a nahradit destruktivní způsoby získávání potravin způsoby odolnými a regenerujícími,
- rozvíjet a předávat znalosti nezbytné pro naplnění výše uvedených zásad a umožňovat existenci vhodných výzkumných systémů.

NÁVRH SCÉNÁŘE

Tento návrh scénáře si klade za cíl nejen představit hodnoty potravinové suverenity a ukázat různé příklady praktických přístupů. Jeho hlavním cílem je povzbudit účastníky a účastnice, aby si představili svůj vlastní projekt fungující v rámci konceptu SSE a potravinové suverenity. Je navržen jako scénář pro samostatný seminář. V optimálním případě však účastníci a účastnice tohoto semináře prošli všemi předchozími workshopy. Dovednosti získané během seminářů Začínáme, Vytváření komunity a Družstva (nebo alespoň jednoho z nich) mohou být užitečné i v tomto semináři a mohou účastníkům*icím pomoci rozvinout koncept jejich projektů.

1. DEN

Obecný úvod (60 min.)

Stručně představte vaši organizaci a seminář. Poté se představí účastníci a účastnice. Pokuste se o navození neformální atmosféry, aby mohli všichni být otevření. Pro lektorský tým bude velmi užitečné zjistit od účastníků a účastnic jejich:

- motivaci k účasti na semináři,
- očekávání,
- úroveň zkušeností s tématy semináře.

Otevření tématu potravinové suverenity (5–20 min.)

K otevření tématu můžete použít krátké a chytlavé video. Pokud neznáte úroveň znalostí účastníků*ic o tématu potravinové suverenity, může být užitečné provést krátký průzkum (více informací najdete níže v části Metody).

TIP: Zjistili jste, že si účastníci*ice neuvědomují závažnost problémů týkajících se přístupu k potravinám, jejich distribuce a kvality a problémů spojených s výrobou potravin? Zejména v takovém případě je důležité zahrnout stručný popis těchto problémů (v části Úvod do potravinové suverenity).

V případě, že účastníci a účastnice neprošli předchozími semináři, je důležité začít stručnými informacemi o sociální solidární ekonomice (základní informace o principech SSE, hodnotách, dimenzích a příkladech SSE iniciativ).

Úvod do potravinové suverenity (30 min.)

Můžete použít prezentaci zaměřenou na:

- globální problémy v oblasti potravin – ohrožení globálních ekosystémů a lidstva
- potravinovou suverenitu jako jejich řešení – proč a jak se tento koncept liší od potravinové bezpečnosti
- zásady potravinové suverenity
- celosvětové hnutí potravinové suverenity, organizace na lokální a globální úrovni
- příklady postupů potravinové suverenity

Představení projektů účastníků*ic (60–90 min.)

Dejte účastníkům*icím zhruba 10 minut na přípravu krátké (5–10 min.) prezentace o jejich projektu založeném na hodnotách potravinové suverenity. Účastníci*ice sdílejí své prezentace, po kterých může následovat krátká diskuse. Pokud někdo nemá v danou chvíli konkrétní plán, povzbudte je k tomu, aby se zamysleli nad hypotetickým projektem.

Analýza případových studií (100 min.)

Účastníci*ice si vyberou ze sady případových studií, které lektorský tým předem připravil. Poté v krátké prezentaci sdílí, co se z různých případových studií dozvěděli. Nechte je případové studie porovnat a diskutovat o tom, jaké osvědčené postupy se v nich objevují.

Večerní program (kolem 90 min.)

Zamyslete se nad možnostmi inspirativních aktivit pro večerní program. Můžete si například společně uvařit večeři (s využitím sezónních, bio nebo veganských surovin) nebo se podívat na inspirativní film týkající se daného tématu.

2. DEN

Ranní kolečko (30 min.)

Podělte se o ranní emoce, myšlenky a očekávání. Můžete se také zamyslet nad předchozím dnem.

Příklad dobré praxe (90–180 min.)

V této části je účastníkům*icím představen konkrétní podnik nebo iniciativa aktivní v tématu potravinové suverenity a je jim umožněno seznámit se s osvědčenými postupy a sdílet znalosti.

Rozvíjení projektů účastníků*ic (90–120 min.)

Cílem této části je zkombinovat všechny informace, které účastníci a účastnice získali během předchozích seminářů, poskytnout prostor k přemýšlení o jejich vlastním projektu a získání zpětné vazby od zbytku skupiny a lektorujících.

Nechte účastníky*ice pracovat na vlastním projektu založeném na hodnotách potravinové suverenity. Mohou vycházet ze svých vizí a snů nebo se mohou pokusit zlepšit projekty, do kterých jsou aktuálně zapojeni*y. Následují prezentace a diskuse.

Evaluace a zpětná vazba

Na konci semináře se zúčastněných zeptejte, jak se jim seminář líbil. Dejte jim příležitost diskutovat o tom, co fungovalo dobře a co by bylo dobré zlepšit.

Zahrajte si deskové hry související s tématem, například „Allotment games“, ve kterých získáváte body za okrášení velkého šedivého města zahrádkami a stánky s místními potravinami (namísto budování středověkých měst na zelené louce, jako je tomu v Carcassonne). Allotment games si můžete zdarma stáhnout a vytisknout. <http://siirtolapuutarhapelit.wikidot.com/download>

Nebo můžete koupit některou z her vytvořených TESA kolektivem. <https://store.tesacollective.com/collections/games/>

Podle možností v místě konání semináře můžete hledat příklady dobré praxe, jako jsou lokální potravinová družstva, KPZ, ekologičtí zemědělci, městské komunitní zahrady, zahrádkářské osady, bezobalové obchody či aktivistické skupiny (např. guerilla gardening nebo Food Not Bombs) atd.

Networking a další kroky

Někteří účastníci*ice budou nepochybně chtít sdílet své kontaktní údaje nebo informace o zajímavých akcích s dalšími lidmi ze skupiny!

PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE

PONOŘTE SE HLOUBĚJI DO RŮZNÝCH PŘÍKLADŮ

Nejužitečnějšími částmi semináře jsou návštěvy příkladů dobré praxe. S ohledem na délku semináře není možné zahrnout více než jednu, maximálně dvě takové exkurze. Bylo by však skvělé, kdyby účastníci a účastnice mohli nahlédnout pod povrch více než jednoho příkladu dobré praxe! Mohou tak analyzovat rozdílné nebo podobné postoje, porovnat, co v jakých podmínkách fungovalo dobře, a získat více inspirace. Přesně z těchto důvodů účastníci*ice velmi oceňují, když mají možnost hlouběji se zabývat několika případovými studii. Tato aktivita funguje dobře, jsou-li případové studie lektorským týmem připraveny. Můžete použít dotazník, pomocí kterého se budete ptát zhruba deseti různých iniciativ či podniků.

Navrhujeme následující soubor otázek (specifických pro projekty založené na hodnotách potravinové suverenity):

- Jak velká je vaše skupina a co je předmětem vašeho podniku/iniciativy?
- Jakým způsobem naplňuje váš projekt hodnoty potravinové suverenity?
- Z jakých důvodů jste s projektem začali?
- Jaké panují ve vašem podniku/iniciativě vztahy? Existuje v podniku/iniciativě nějaká formální nebo neformální hierarchie? Jak se rozhodujete?
- Jaký je váš vztah k vnější komunitě (lidem, kteří jsou v kontaktu s vaší iniciativou/podnikem)?
- Připravovali jste před zahájením činnosti nějakou analýzu poptávky? Pokud ano, blížil se váš odhad realitě?
- Je váš podnik/vaše iniciativa finančně udržitelná? Jaké zdroje jste použili k financování založení vašeho projektu?
- S jakými hlavními potížemi jste se setkali? Máte nějaké inspirativní nápady, jak je řešit?

- Pokud pracujete s potravinami, mají nějaké certifikace (např. bio, Fair Trade, atd.)? Proč jste se rozhodli pro certifikaci (nebo naopak pro to ji nepoužívat)?
- Došlo od začátku vašeho projektu k nějakým zásadním změnám? Máte nějaké změny v plánu?
- Propagujete aktivně hodnoty, na kterých je váš projekt založen? Už jste zaznamenali nějaký dopad?
- Spolupracujete s dalšími organizacemi, které sdílí podobné hodnoty?

SOCIÁLNÍ PODNIK JASAN

- příklad dobré praxe pro případovou studii

Jasan je sociální podnik z jižní Moravy v České republice. Zaměřuje se na ekologické zemědělství a zároveň pomáhá lidem se znevýhodněním. „Pěstujeme zeleninu a ovoce ekologickým způsobem a s respektem k lidem, zvířatům a veškeré přírodě. Zpracováváme část naší výroby do různých produktů, jako je sirup, pesto, marmeláda a kváskový chléb,“ uvádí Jiří, spoluzakladatel podniku Jasan. Podnik také vysazuje stromy a keře, aby vytvářel útočiště pro drobná zvířata a divoké rostliny. Zvyšování biologické rozmanitosti má rozličné pozitivní důsledky. Také jsme se rozhodli zapojit do projektu, jehož cílem je opětovné zavedení koroptví do místní přírody. „Společně se spoluzakladatelkou Renatou diskutujeme s našimi zaměstnanci a rozhodujeme se na základě konsensu.“

METODY

AMÉBA: PRŮZKUM ZNALOSTÍ MEZI ÚČASTNÍKY*ICEMI

K evokaci použijte metodu Améba (nazývanou také „Kmeny a kořeny“), pomocí které otevřete téma potravinové suverenity a posoudíte úroveň znalostí zúčastněných o tomto tématu.

- Účastníci*ice vytvoří skupinky (nejméně dvě skupiny o 3–5 lidech).
- Každá skupinka dostane jednu otázku (z níže uvedeného seznamu).
- Cílem každé skupinky je sesbírat co nejvíce odpovědí tím, že se ptají ostatních lidí.

- V každé skupince je jeden člověk, který tvoří „tělo améby“ a zapisuje poznámky na papír.
- Zbylí členové*ky skupinky tvoří „panožky“ (prsty) améby. Obcházejí ostatní a sbírají odpovědi na svou otázku a poté odpovědi nosí zpět k jádru (zapisovateli). Na konci všichni sdílejí odpovědi, které shromáždili, se zbytkem skupiny.

Seznam možných otázek:

- Co pro mě potravinová suverenity znamená?
- Jaké jsou příklady dobré praxe v oblasti potravinové suverenity?
- Jaké jsou hlavní výzvy (související s potravinami) na místní úrovni?
- Jaké jsou hlavní výzvy (související s potravinami) na celosvětové úrovni?

VIDEOKLIP „GARDENING IS GANGSTA“

Pokud (na základě informací o účastnících získaných před workshopem) víte, že účastníci*ice mají o potravinové suverenity dostatečné povědomí, následující videoklip může sloužit jako zábavný způsob otevření tématu a navození dobré atmosféry.

<https://www.youtube.com/watch?v=GGHzh6HV1Dk>

SPOLEČNÉ VAŘENÍ

Abyste účastníky*ice podpořili v navazování nových vztahů (vedoucích k potenciální budoucí spolupráci), můžete jim dát koš místních a sezónních surovin a nechat je připravit si společně večeři. Tato činnost může také sloužit k otestování jejich schopnosti spolupracovat a koordinovat procesy (zjišťování receptu, rozdělování úkolů, jako je krájení, škrábání, vaření či uklízení atd.).

ROZVÍJENÍ PROJEKTŮ ÚČASTNÍKŮ*IC

Část 1: Samostatná práce (případně práce ve skupině)

V této části semináře pracují účastníci*ice na vlastních projektech založených na hodnotách potravinové suverenity. Ty mohou vycházet z jejich vizí a snů, nebo se mohou pokusit zlepšit projekty, do kterých jsou aktuálně zapojeni*y. Lektorský tým podporuje všechny zúčastněné v tom, aby pracovali*y na svých vlastních projektech, tato aktivita je však i tak dobrovolná. Má-li někdo zájem spolupracovat na projektu s dalšími lidmi, i to je samozřejmě možné.

Pokud bude někdo pracovat na již existujícím projektu, měl*a by se zaměřit na tyto body:

- jak projekt upravit tak, aby byl založen na hodnotách SSE (pokud se nejedná o SSE projekt)
- jak projekt upravit tak, aby byl založen na hodnotách potravinové suverenity (pokud tomu tak doposud není)
- jak zlepšit demokratické aspekty projektu
- jak zlepšit finanční udržitelnost projektu
- jak udělat projekt více environmentálně udržitelným
- jak zvýšit jeho společenský prospěch a posílit budování komunity

Ostatní, kteří budou rozvíjet svůj „projekt snů“, mohou začít s níže uvedenými body (a poté případně pokračovat s těmi výše uvedenými):

- Jaké potřeby či problémy v kontextu potravinové suverenity vnímáte v rámci místa (nebo komunity), kde chcete s projektem začít?
- Jaké jsou vaše zdroje a časové možnosti?
- Jaký je váš hlavní cíl?
- Analýza trhu – přežije váš podnik v tržní konkurenci?
- Organizace – jak si představujete uspořádání skupiny?
- Vytváření komunity – jak můžete podpořit vytváření komunity uvnitř iniciativy a jak může váš projekt podpořit okolní komunita?
- Financování – jak zajistíte dostatečné finanční prostředky v počáteční fázi a v pozdějších fázích fungování?
- Jaké jsou další kroky, které učiníte po semináři (v případě, že pracujete na reálném projektu)?

Část 2: World café (60–90 min.)

Metoda World café účastníkům*icím nabízí příležitost vzájemně komentovat své projekty a vnášet nové nápady nebo hledat silné či slabé stránky plánů.

Níže je uveden příklad použití této metody přizpůsobený našemu cíli – každý*á získá maximální možnou zpětnou vazbu na svůj projekt. Dejme tomu, že skupina má 10 účastníků*ic:

- Nachystejte pět stolů, u každého stolu budou dvě židle.
- Pět účastníků si sedne ke stolům (každý k jednomu stolu). Tito budou „hostitelé“, kteří budou sbírat vstupy (návrhy, rady, tipy) ke svým projektům.
- Ostatních pět účastníků bude představovat „návštěvníky“ a každý si sedne k jednomu ze stolů. Mají pět minut na to, aby hostiteli pomohli s jeho projektem.

Projekty, které budou účastníci*ice rozvíjet, se mohou velmi lišit – může jít o hypotetické nápady, nebo o stávající a fungující iniciativy. To může vést k rozdílným potřebám: někteří mohou potřebovat spíše technickou a odbornou pomoc, zatímco jiní si mohou pohrávat s obecnými nápady a přiklánět se spíše k otázkám a cvičením spojeným s vizí.

- Po pěti minutách se návštěvníci přesunou k jinému stolu (a tedy jinému hostiteli).
- Postup opakujte, dokud všichni hostitelé nemají možnost mluvit se všemi návštěvníky.
- Poté si hostitelé a návštěvníci vymění role a aktivita se opakuje.

Další verze World café je vysvětlena zde:
<https://workshopbank.com/world-cafe>

Část 3: Dokončení projektu (30 min.)

Účastníci*ice pokračují v práci na svých projektech a dotahují je do konce. S použitím flipchartu připraví krátkou prezentaci (60 min.).

Část 4: Představení projektů (20–40 min.)

Sdílení návrhů projektů s ostatními a diskuse.

PRÁCE VE SKUPINÁCH – ANALÝZA PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ

Pro zúčastněné může být velmi užitečné číst si případové studie a analyzovat je společně v malých skupinkách nebo dvojicích. Rovněž na rozvoji projektu mohou spolupracovat ve skupině podle toho, o jaký projekt mají zájem. Počet lidí v každé skupině

se může lišit. Pokud zvolíte formu skupinové práce, ale někdo ze zúčastněných (nebo i více lidí) chce pracovat samostatně, nenuťte je do práce ve skupině.

SHRNUTÍ A MOŽNOSTI DALŠÍHO POKRAČOVÁNÍ

Během dvoudenního semináře není možné plně pochopit všechny důležité aspekty úspěšného projektu založeného na hodnotách potravinové suverenity. Při dobré kombinaci zkušeného lektorského týmu, otevřených účastníků*ic a disciplinovaného prostředí však může být tento seminář hodnotným výchozím bodem pro úspěšný projekt, zejména pro ty ze zúčastněných, kteří prošli více semináři, včetně seminářů Začínáme, Vytváření komunity a Družstva.

Rozhodnete se zaměřit na předání základního know-how o komunitou podporovaném zemědělství? Mají účastníci*ice zájem založit městskou komunitní zahradu? Chtěli byste je povzbudit k založení aktivistického kolektivu potravinové suverenity? Nebo chcete tyto cíle (a mnohé další) zkombinovat? Je na vás a vašem týmu (a případně i účastnících vašeho semináře), co si zvolíte.

PŘÍPRAVA

PLÁNOVÁNÍ SEMINÁŘE

Při plánování programu se snažte být co nejpřesnější. Nepodceňte to, že v praxi budete obvykle potřebovat více času, než kolik si předem myslíte. Mějte na paměti, že ve skupině se obvykle několik účastnic*íků zapojuje mnohem více, než ostatní. To může být nejen časově náročné, ale také nepříjemné pro ostatní, kteří pak nemají šanci se zapojit a musí jen poslouchat. Vždy tedy naplánujte dostatek času na diskusi a zapojení, zároveň se však držte připraveného programu. Účastnice*íci to obvykle velmi oceňují.

POŘADÍ A VÝBĚR METOD

Někdy se stane, že nemůžete realizovat program tak, jak jste si jej naplánovali. Často budete řešit časová a další omezení. Musíte proto být schopni kdykoliv upravit pořadí a výběr použitých metod.

Některé z navrhovaných metod vyžadují značné množství času, pokud se jimi chcete důkladně zabývat. Pokud z potřeb a očekávání zúčastněných vyplývá, že se chtějí více zaměřit na určitý aspekt programu, dopřejte mu více prostoru a omezte místo toho jinou část.

FLEXIBILITA

Existují různé styly facilitace. Někteří lektorující mají rádi velmi podrobný a přesný plán, zatímco jiní si ponechávají větší prostor pro spontánnost. Ať už je váš preferovaný styl jakýkoliv, musíte se připravit na určitou míru improvizace a být schopni reagovat na nepředvídatelné situace. Počet účastnic*íků se může lišit od toho, co jste očekávali, nebo se dokonce může během workshopu měnit (připravte se proto na realizaci aktivit se sudým i lichým počtem lidí). Podmínky spojené s místem konání mohou také ovlivnit váš program (změna světla, zvuky, teplota). Reakce skupiny se mohou zcela lišit od toho, co jste očekávali nebo zažili během jiných workshopů. V každém případě je dobré mít po ruce různá alternativní cvičení a být schopni reagovat rychlou změnou plánu v případě, že původní scénář z jakéhokoliv důvodu nefunguje.

ČASOVÁ OMEZENÍ

Může se zdát, že do scénáře workshopu můžeme zahrnout nekonečné množství metod, často se však stane, že nám nevystačí čas. Pamatujte, že je lepší důkladně se zabývat několika metodami, než urychleně projíždět celý scénář, jen abyste měli vše splněno.

Vezměte také v úvahu, že čím více lidí je ve skupině, tím více času musíte věnovat diskusím, prezentacím a kolečkům. Na druhou stranu, méně lidí ve skupině může vést k většímu sblížení a k velmi hlubokým a zajímavým rozhovorům, které taktéž mohou zabrat spoustu času.

ALTERNATIVY K NÁVŠTĚVÁM PODNIKŮ / EXKURZÍM

Návštěva podniku nebo exkurze je vždy skvělou příležitostí k učení, nemusí však být vždy možná, například z důvodu časové tísně. Místo toho můžete pozvat na seminář někoho z podniku nebo iniciativy, které představují příklad dobré praxe, aby představili svůj projekt. Promluvte si s nimi předem o tom, jaké zkušenosti nebo znalosti mohou se skupinou sdílet.

BĚHEM WORKSHOPU

VYJASNĚNÍ OČEKÁVÁNÍ

Chcete-li si vyjasnit očekávání účastnic*íků, můžete to udělat na začátku semináře nebo můžete očekávání sesbírat už před jeho konáním. Pokud se budete na očekávání ptát, měli byste se je během semináře pokusit i naplnit. Když očekávání sepíšete na flipchart nebo na kartičky, můžete si je na konci semináře (spolu se zúčastněnými) projít a ověřit si, zda byla splněna, nebo jestli něco zůstalo otevřené.

ÚVODNÍ KOLEČKA A WARM-UP

Na úvod každého semináře jsme přidali úvodní kolečka a warm-up aktivity. Tyto aktivity se někdy mohou jevit jako nadbytečné a nesouvisející s tématem semináře, avšak jejich vynechání může vést k nižšímu zapojení zúčastněných. Někteří lidé jsou upovídání a nemají problém okamžitě mluvit před ostatními, zatímco jiní

potřebují více času na vybudování důvěry. Workshop slouží k vytváření příležitostí k učení pro každého a je důležité dát prostor a čas těm, kteří to potřebují.

Věnujte pozornost účastníkům a účastnicím a bavte se s nimi o jejich potřebách. Využívejte přestávky a energizery, aby mohli dočerpát energii a abyste udrželi úroveň zapojení.

RANNÍ KOLEČKA

Pokud váš seminář trvá déle než jeden den, je užitečné zařadit do programu „ranní kolečka“, aby se všichni naladili a napojili na skupinu. Každý by měl dostat příležitost říct pár slov k tomu, jak se v danou chvíli cítí, jestli jim něco z předchozího dne – něco z obsahu nebo nějaká zkušenost – vrtá v hlavě (vyvstaly nějaké otázky, něco, s čím souhlasí či nesouhlasí), nebo zda mají na mysli něco, co by chtěli sdílet se skupinou a lektorujícími.

DÉLKA DISKUSÍ

Při plánování návštěvy podniku / exkurze poskytněte dostatek času na diskusi. Ani vy, ani zástupce iniciativy nemůžete plně předvídat, co účastnice*íky zaujme.

Obvykle není snadné předvídat, jak dlouhý čas budou účastnice*íci potřebovat k diskusi nad jednotlivými tématy. Pokud není program semináře naplánován příliš natěsno, pokuste se na každou diskusi naplánovat raději více času. Pokud jej skupina nevyužije, můžou tak mít delší přestávku! Snažte se vždy pozorně naslouchat a vnímat atmosféru ve skupině. Pokud se z diskuse stane dialog mezi dvěma lidmi a zbytek skupiny se začne nudit, je na čase diskusi zdvořile ukončit a vyzvat zúčastněné strany, aby v diskusi pokračovaly o přestávce.

PŘESTÁVKY

Je vhodné naplánovat během dne dostatek přestávek. Pomáhají účastnicím*íkům nabrat síly (fyzické i mentální), neformálně si popovídat, diskutovat atd.

Vyhradte dostatek času na přestávku na oběd (např. 90 min.).

ZPĚTNÁ VAZBA

ZÁVĚREČNÁ ZPĚTNÁ VAZBA A EVALUACE

Jsme si jisti, že po každém semináři budete mít jako lektor*ka spoustu otázek ohledně toho, jak seminář vnímali jeho účastníci a účastnice. K tomu vám doporučujeme, abyste každý seminář (ať už trvá jeden, dva nebo tři dny) zakončili evaluací a závěrečným kolečkem se zpětnou vazbou.

Evaluace vám poskytne přehled reakcí na jednotlivé části a aspekty realizovaného semináře. Existuje mnoho způsobů, jak seminář evaluovat. Vyberte si způsob, který vám bude nejlépe vyhovovat (viz odkazy níže).

Kromě evaluace vám doporučujeme ukončit seminář závěrečným kolečkem se zpětnou vazbou. Pozvěte všechny do kruhu a požádejte je, aby sdíleli, co se jim na semináři líbilo, a další postřehy.

NETWORKING A DALŠÍ KROKY

Počítejte také s časem na sdílení kontaktů a informací o akcích, které vám a/nebo účastnicím*íkům přijdou zajímavé. Podle situace můžete také zvážit neformální pokračování setkání (například v restauraci).

Tato publikace vznikla na základě zkušeností vzdělávacího programu, jenž proběhl v rámci Erasmus+ projektu BUSSE (Building up Social Solidarity Economy). Tato publikace je metodickou příručkou, jejímž prostřednictvím chceme sdílet naše know-how s budoucími lektorkami a lektory, vzdělávajícími o sociální solidární ekonomice (SSE). Doprovodnou publikaci s názvem **Budování sociální solidární ekonomiky**, která se zaměřuje na praktické tipy, jak rozjet projekt s hodnotami SSE, jakož i další materiály, naleznete volně ke stažení na: socioeco.org/busse

Věříme, že tato brožura vám pomůže na cestě k budoucnosti solidárnější, udržitelnější a demokratičtější. Přejeme vám příjemné čtení a úspěchy v praxi budování a šíření SSE.

BUSSE
building up social & solidarity economy